

Uredništvo in uprava: Ljubljana, poštni predal 290.

Dopisi morajo biti frankirani in podpisani ter opremljeni s štampiljko dotične organizacije.

Rokopisi se ne vračajo.

Ček. račun 13.562.

DELAVEC

STROKOVNI ČASOPIS.

Izhaja 10. in 25. dne v mesecu.

Stane posamezna številka Din 2.—, mesečno Din 4.—, celoletno Din 48.—. Za članice izvod Din 1.—.

Oglasi po ceniku.

Telefon šte. 3478.

Ecce homo — glejte človek!

Iz kronike trpljenja:

Na fronti — revirjev TPD Hrastnik, dne 30. novembra 1932 zjutraj v bitki za vsakdanji kruh: 6 mrtvih, 3 težko ranjeni.

1. Drnož Martin, 47 let, ož., oče 2 otrok.
2. Jazbinšek Ignacij, 35 l., ož., oče 2 otrok.
3. Skornšek Franc, 32 let, ož., oče 2 otrok.
4. Spajzar Vinko, 23 let.
5. Babič Janko, 27 let.
6. Arhac Blaž, 30 let.

»Pozdravljen rov,« so v mislih podzavestno izrekli rudarji, ko jih je zjutraj zgodaj objel s svojimi molčečimi, nepremičnimi rokami. »Pozdravljen,« dasi bo zopet poten danes moj obraz, žulj bo debelejši na rokah in hrbet bo še bolj sključen, ko bom jemal črni diamant, tisočere kalorije, da ogrejem z njimi neštete, da požemem z njimi vlake, parobrode, stroje vseh vrst, da razsvetli z njimi noč, da nakujem cekine tistim, katerih je lastnina ta rov — svojim mladikom, otročičkom dragim, ženi ljubljene, spremljevalki moji, materi in očetu, od trpljenja in stradanja onemoglim in da sebi zaslužim kosček črnega kruha. In ti, rov, dasi mrk kakor žrelo okamenelega zmaja, ne stresaj nozdrvi, da ne zbesni nepoznana sila. Zakaj slabo je zavarovana in jokali bi otročički, mladike naše in žene, ki so nam darovale svojo mladost... In kruha bi ne imeli več, zakaj na zemlji so bitja, ki ne poznajo gladi in našega trpljenja...

Rov pa je molčal in zija in požiral neštete, ki so venomer izginjali v njegovo žrelo.

Krik obupa, groze, smrti je zaviljal po rovu, se odbijal od trame in odmeval v neštetih odmevih:

»Rešite se...«

Zgrabil je tak krik za grlo slehernega v rovu. Izbil mu iz rok kramp in ga pognal iz rova... Ali, oblak dima, pljuča grizečega, kri ustavljačočega, je zapretil in mnogi so omahnili.

»Bežite... Rešite se...«

Krik je odmeval po rovu vedno bolj zamolklo, kakor sam zadušen od dima. Dim pa, v katerem je bil smrtonosni plin, ki ga je rodil premog pri svojem nepopolnem duševnem gorenju, ki ga je vrgla eksplozija bencinskega motorja, takozvani monoksid, je napajal vse, ki so onemogli. Nepoznana sila, ki je bila premalo zastražena, je zbesnela. Kje je tisti, ki bi moral zastražiti in stražiti tisto nepoznano silo? Že 21 let vozilo motorji na bencin po rovih — brez počitka, brez popravila? Zakaj?... Da zlomijo, ko omagajo na svoji poti, življenje človeka-rudarja?

Doma, v bornih stanovanjih mati nali-va kavo, slabo z mlekom pobarvano, svojim otročičkom. Otročički jedo. Tenek je kruh, ki ga močilo v kavo.

»Kdaj pride očka, mamica?«

»Ko bo večer. Le pridni bodite!«

In drobne glavice se potope k skodelici, jezik okuša kavo, a možgani slikajo očetovo sliko, da se licee nasmehlja in jezik spregovori:

»Poigrava se, ko pride očka.«

»Truden bo,« odgovori najstarejši.

»Vsakikrat se poigra, čeprav je truden,« odvrne najmlajši.

Tedaj pa je nenadoma, kakor ogromen zmaj, završalo po zraku, udarilo na okna, na vrata.

Prebledeli so obrazi otročičkov, obraz mamice je posivel, a oči so osteklenele.

»Mamica,« so zakričali otroci in se stisnili k nji. Ona pa jih je objela, vsa v obupu in izrekla srce trgajoče:

»Nebeški Bog, pomagaj!«

Šest mrtvaških odrov je v revirjih. Ovenčani so s cvetjem, obloženi s svečami... Stotine in stotine sotrpinov jim izrekajo zadnji pozdrav. Bolečina je na obrazih, v očeh, v prsih. Nekaj drži srce z mrzlo roko in ga stiska, stiska... Bled, s solzami orosen obraz žene-vdove, ki se sklanja nad svojim ponosom, spremljevalcem po trnjevi poti življenja, biča vseokrog z molčečo resnico: Komu si dal, dragi, svoje življenje?... Služil si kosček otročičem, meni in sebi, a grude onim, ki niso imeli volje in časa, stražiti nepoznane sile...

S solzami obupa pada ta obtožba na revirska tla...

Glej detece!... Gleda očeta v voščeni obraz tam na odru... Svit sveč se motno blesti na voščenenem čelu. Siroko se odprte otrokove oči. V njih je vprašanje:

Volitve delavskih zaupnikov.

Meseca januarja se bodo vršile nove volitve delavskih (obratnih) zaupnikov. Naj naše strokovne organizacije poskušajo izvesti te volitve tako, da bodo volitve dale res zadovoljiv rezultat, da bodo izvoljeni najboljši, najzavednejši in najodločnejši od najboljših, najzavednejših in najodločnejših članov strokovnih organizacij.

Poudariti pa hočemo še sledeče: Način volitev naj bo tak, kakršen je bil lani in ista navodila, kakor lani, veljajo tudi za letos.

Čl. 1. Navodilo za volitve delavskih (obratnih) zaupnikov OMOGOČA, da se vrše volitve BREZ VSEH FORMALNOSTI na način, kakor ga SPORAZUMNO določijo delodajalci in zainteresirane strokovne organizacije. Na tak sporazumno določen, poenostavljen postopek morajo PRISTATI TRI PETINE v obratu zaposlenega delavstva. V vseh obratih, kjer je mogoče doseči skrajšan volilni postopek, NAJ SE UVELJAVLJA načeloma skrajšan volilni postopek. IN TO SE NAJ DOSEŽE ŽE SEDAJ, V DECEMBRU. Redni volilni postopek, kakor ga predpisujejo »Navodila«, naj se uporablja le izjemoma in tam, kjer skrajšanega volilnega postopka ni mogoče doseči, to je, kjer ena zainteresiranih strani na to ni pristala. Mislimo pa, da je skrajšan volilni postopek v vseh slučajih, kjer so delavski (obratni) zaupniki že dosedaj obstojali, brez nadaljnega mo- goč.

Novo pri tem je to, da se lahko voli zaupnike po skrajšanem volilnem postopku v manjših in srednjih obratih na skupnem zborovanju vseh delavcev obrata. Zborovanje se skliče kakor vsako zborovanje z dnevnim redom: volitve obratnih delavskih zaupnikov. Treba ga je tudi prijaviti oblasti. Zborovanje naj vodi starešina delavskih (obratnih) zaupnikov. Starešina obratnih zaupnikov naj označi kandidatne liste z zaporednimi številkami in naj jih prečita. Nato naj pozove vse navzoče, da zapišejo na listke številko kandidatne liste, za katero glasujejo. Število izvoljenih zaupnikov naj se določi tako, kakor je to po naredbi predpisano. Nato naj se napravi zapisnik o volitvah in vse to pošlje v treh izvodih Delavski zbornici, katera bo dala dva izvoda Inspekciji dela, ki volitve potrdi in en izvod overjenen pošlje starešini delavskih (obratnih) zaupnikov.

Ce komu še ni kaj jasno, ali želi še kakšna pojasnila, naj piše Strokovni komisiji, ki mu bo takoj odgovorila. Skrbite, da bodo volitve povsod izvršene in da bodo izvoljeni zaupniki, ki bodo v celoti predstavljali voljo strokovno organiziranega delavstva.

III. (XV.) delavski prosvetni večer „Svobode“ in „Zarje“

Je večer Ivana Cankarja v spomin obletnice njegove smrti.

Vršil se bo v sredo, 14. decembra 1932, ob 20. uri v dvorani Delavske zbornice v Ljubljani.

Na sporedu je delavska godba »Zarja«, ki zaigra skladbo »Delu čast«. Profesor Božo Teply bo predaval o Ivanu Cankarju. Govorni zbor »Svobode« bo izvajal odlomek iz »Podobe iz sanj«; recitirale se bodo

pesmi Ivana Cankarja iz zbirke »Ero- tika«.

Zapel bo pevski zbor več pesmi, solisti bariton in sopran pa več solospjevov. Delavci in delavke, počastite spomin Ivana Cankarja in posetite ta večer. Člani Cankarjeve družbe, naj Vas ne manjka na Cankarjevem večeru. Vstopnice so po 3, 2 in 1 Din.

Peti kongres Delavskih zbornic.

Delavske ustanove in delavske strokovne organizacije z vso vneto delajo, da čimbolj zaščitijo delavske pravice, delavsko zakonodajo, da kolikor le mogoče omilijo obupni položaj delavstva.

V soboto 3. in v nedeljo 4. decembra 1932 se je vršil v prostorih beograjske Delavske zbornice peti kongres delavskih zbornic Jugoslavije. Kongres se je bavil s perečimi vprašanji našega delavstva, ki so v tesni zvezi z našim gospodarstvom in globoko posegajo v socialne prilike v

državi. Strokovno komisijo za Slovenijo so zastopali sodruzi: Golmajer, Stanko, Jakomin iz Ljubljane, Petejan iz Maribora, Delavsko zbornico ljubljansko pa sodruga Čobal in Uratnik. Po obširnih referatih in razpravah, v katere so posegli zastopniki vseh pokrajin, je kongres ob zaključku sprejel obširno resolucijo, ki vsebuje predloge in zahteve delavstva. Resolucija posebno poudarja:

1. Peti kongres delavskih zbornic, ki se je vršil 3. in 4. decembra v Beogradu, opozarja na to, da je v naši

»To si ti, očka moj?... To si ti?... In nič več ne pobožaj moje glavice, nič več se ne poigraj z menoj? Očka?... Očka?... Kdo bo prinesel kruhka, očka?... Kdo bo prinesel premoga, očka?... Mrzlo je in naša soba je mrzla... Kaj res niso hoteli za tvoje žulje, za tvoje veliko, dolgoletno delo ničesar več plačati, kakor samo tisti tanki kosček kruha? Kaj res niso hoteli iz bogatih kalorij, ki si jim jih nakopal v dolgih letih, ničesar dati, da bomo imeli, ko odideš?... Očka... Kje je pravica, kje ljubezen do bližnjega, kakor uči gospod katehet v šoli?...«

Očka pa je molčal, voščen obraz je motno odseval v svitu sveč, v zraku pa je ležal jok...

Tam zunaj na cesti pa je več rudarjev stisnilo pesti, se pogledalo v oči in molk za stisnjenimi ustmi je rekel:

»Ali naj bomo tudi mi na vrstih?«

In zopet je rekel molk za stisnjenimi ustmi:

»Ne... Tisti, ki štejejo dividende, naj izpopolnijo varnostne priprave, naj izvršijo zakon, ki ukazuje varnostne naprave... In mi bomo, skupno kakor jeklo povezani, to zahtevali...«

Krste so bile spuščene v grob. V skupni grob, kakor se spodobi na bojnem polju, v težki bitki padlim. Množica sotrpinov jih je pospremila, in pri grobu so v srcih prisegli: Prepuščeni smo sami sebi, zato podajmo si roke v tesno, jekleno, sodružno vez. V nas samih je naša rešitev, kakor je le v nas samih pomoč sirotam in vdovam pravkar pokopanih.

Grude, padajoče na krste v grobovih, so zamolklo bobnele, kakor bi pozivale:

Glave kvišku, rudarji! Ecce homo!

—uk.

državi veliko število popolnoma nepreskrbljenih in že delj časa brezposelnih delavcev vseh kategorij. Podpiranje teh revežev potom javnih borz dela, državnih in samoupravnih institucij, delavskih zbornic, delavskih organizacij in zasebnih ustanov, kakor je sicer dragoceno, vendar ni dovoljno, da bi zasiguralo vsaj najpotrebnejšo podporo za življenje in stanovanje brezposelnih. Zaradi tega zahteva kongres, da se uveljavi člen 2 zakona o zavarovanju delavcev, s katerim se je že leta 1922 obljubilo, da se bo zavarovanje zoper brezposelnost oživotvorilo. To zavarovanje naj bo samoupravno pod kontrolo države. Država in samoupravne korporacije bi se morale obvezati, da bodo redno prispevale za to zavarovanje. Zavarovanje mora biti obvezno ter obsegati vse kategorije delavcev in nameščencev brez vsake izjeme in mora veljati za vso državo.

2. Dokler se popolno zakonsko zavarovanje zoper brezposelnost ne izvede, so nujno potrebni ukrepi, da se še v teku te zime brezposelni delavci in nameščenci preskrbe z najpotrebnejšim, in to boljše, kakor so bili dosedaj.

Akcijo vseh ustanov, ki podpirajo brezposelne, je treba osredotočiti pri borzah dela, pri katerih bi moralo priti sodelovanje svobodnih družabnih krogov in strokovnih organizacij do večjega izraza. Vsa sredstva, ki se zbirajo za borze dela, se morajo uporabiti za podpiranje brezposelnih, bilo v denarju ali v prehrani. Takoj se morajo v to svrhu uporabiti tudi vsi rezervni fond. Dajanje borz dela za brezposelne se morajo znatno povečati, tako glede trajanja kakor glede višine podpore. Prejemanje podpor pri borzah dela je smatrati za zakonito pravico delavcev in v okviru te pravice morajo krajevne borze dela vršiti izplačila. Sredstva borz dela se morajo povečati in v to svrhu zahteva kongres:

a) Vlada naj naroči vsem banovnam in občinam v državi, da določijo v svojih proračunih primerne kredite za podpiranje brezposelnih delavcev.

b) Uvede naj se poseben davek za brezposelne, ki naj ga pobirajo davčne oblasti za ves luksuz, zlasti pa naj se ta davek naloži na luksuzna stanovanja, zabavne ustanove, pijačo, na konzum v restavracijah, pivnicah, kavarnah in slaščičarnah, ne glede na to, ali se ta konzum vrši v javnem lokalu ali privatnem stanovanju. Ta davek naj se razpiše tudi na vse lokale, ki služijo v trgovske ali industrijske svrhe, plačati pa bi ga morali tudi vsi delodajalci sorazmerno s številom zaposlenega osebja.

3. Glede na to, da je v teku tega leta zajela brezposelnost tudi sezonske delavce, smatra kongres, da se pri podeljevanju podpore ne sme več delati razlike med sezonskimi in ostalimi delavci.

4. Posebno opozarja kongres na izredno veliko bedo, v kateri so poljski delavci. Za te je brezpogojno in nujno potrebno preskrbeti vsaj prehrano do nove žetve. V tem cilju zahteva kongres, da se v vseh občinah, kjer so nepreskrbljeni brezposelni poljski delavci, ustanovi poseben žitni fond. V ta fond naj bi prispevali vsi oni posestniki, ki imajo nad 9 oralov zemlje, po 5 kg žita in koruze. S tem žitnim fondom naj razpolaga paritetni odbor, kakor ga predvideva uredba ministra za socialno politiko glede ureditve zaposlitve delavcev pri poljskem delu.

5. Vpoštevajoč, da je stanovanje neobhodno potrebna življenjska potreščina in glede na položaj v pogledu stanovanjskega vprašanja v me-

stih in industrijskih centrih, je peti kongres delavskih zbornic po vsestranskem razmotrivanju sprejel naslednje zahteve:

I. Prisilni ukrepi za določitev višine najemnine za stanovanja in lokale.

a) Za stanovanja in lokale v starih predvojnih zgradbah naj se določi višina najemnine na osnovi predvojne najemnine v pariteti 1:10, do največ 1:11.

b) V novih, po vojni zgrajenih hišah, naj se določi najemna za stanovanja in lokale z ozirom na stvarne gradbene stroške s tem, da renta od investiranega kapitala ne sme presegati 4 odstotke, računajoč pri tem 30-letno amortizacijo.

c) Prekoračenje tako določenih najemnin za stanovanja in lokale naj se kaznuje po zakonu o pobijanju dražinje. Kazen naj se odmeri v višini prekoračene cene plus 10 odstotkov normalne najemnine.

II. Zadržno gradbeno zakonodajstvo.

a) Izda naj se zakon o osnovanju gradbenih združ, s katerim naj se omogoči, da je lahko več oseb lastnikov ene hiše, na ta način, da bo posamezno stanovanje last poedinih združnikov. Iz prejšnjih stanovanjskih zakonov naj se obnovi konstruktivne odredbe o gradbeni delavnosti države, občin in javnih korporacij.

III. Sredstva za gradnjo stanovanj.

Osnuje naj se splošni gradbeni fond pod upravo države, občin in stavbnih združ. Iz tega fonda naj se za dobo 10 let grade izključno samo zadružne hiše po mestih v sorazmerju s porastkom prebivalstva in pomankanjem stanovanj. Pozneje bi se lahko iz tega fonda gradile zadružne stanovanjske hiše tudi po manjših mestih in na deželi. Sredstva tega fonda naj bi se dobila tako-le:

Državna hipotekarna banka naj vsako leto prispeva v ta fond dve tretjini one vsote, ki jo izdaja v gradbene svrhe. Uvede naj se poseben davek na neposredne davčne objekte v višini 100 milijonov letno, nadalje posebna doklada na nezazidane parcele po mestih, zlasti v mestnih središčih, poseben davek na luksuzna stanovanja v mestih. Občine naj iz rednih proračunskih sredstev vsako leto prispevajo v ta fond najmanj 2 odstotka celokupnih svojih dohodkov. V ta fond naj se naposled stekajo vse kazni, izrečene zaradi previsokih najemnin. Zadržno gradbeno delavnost naj podpro tudi vse občinske denarne ustanove. Razen tega pa naj bo obvezno nalaganje v ta fond vseh presežkov delavsko socialno političnih ustanov.

sredstev članskih prispevkov dale pol milijona dinarjev. A Borza dela samo en milijon 300 tisoč dinarjev, ko bi morala v sorazmerju s strokovnimi organizacijami dati najmanj desetkrat toliko.

Za prihodnje leto se je izdal od centrale Borze dela ukaz, da se budžetira samo toliko kakor dosedaj, in se novih sredstev ne upošteva.

Mi pa zahtevamo budžetiranje vseh sredstev. Zahtevamo ukinitve uradniške birokracije in odpravo nesmiselnega centralizma.

Če se to ne zgodi, nimajo strokovne organizacije pri Borzah delanič več zaiskati, še manje pa sodelovati.

Če bodo strokovne organizacije primorane svoj sklep izvršiti, si bodo v smislu svojih pravil in pravilnikov ustanovile svoje posredovalnice dela in zahtevale vsako prisiljeno pobiranje prispevkov za Borze dela.

Te zahteve so naredile na navzoče zastopnike Borze dela, ministrstva socialne politike in druge faktorje pomemben vtis in je na nje odgovarjal celo sam zastopnik ministrstva socialne politike.

Za krizo edini lek — skrajšanje delovnega časa.

Novi generalni ravnatelj mednarodnega urada dela Butler (naslednik Alberta Thomasa) je bil te dni na Poljskem, a na povratku domov se je ustavil za tri dni tudi v Pragi. V Pragi je sprejel časnikarje ter jim rekel, da je od rezultata razorožitvene konference odvisen razvoj gospodarske krize. Brez političnega razjasnjenja je gospodarski napredek nemogoč. Nezaposlenost pa ni samo znak gospodarske krize, marveč je mnogo bolj posledica vedno večje mehanizacije.

Zaradi tega bo nezaposlenost po njegovem mnenju trajala še dalje. Edina rešitev tega vprašanja bi bila, da se generalno skrajša delovni čas. To se bo zgodilo na bodoči konferenci mednarodnega urada dela, na kateri ne bodo sodelovali samo predstavniki dela, ampak tudi delodajalci. Najvažnejši problem sedanjosti je, da se ljudem, ki hočejo delati, preskrbi delo. Takoj se da ta rešitev izvesti. Ves ta problem se bo obravnaval na jubilarnem zasedanju mednarodnega urada dela.

Beseda o Borzah dela na V. kongresu Delavskih zbornic.

Zastopnik Strokovne komisije je na V. kongresu Delavskih zbornic podvržal v svojem referatu ostri kritiki poslovanje in birokratski sistem Borz dela. Borze dela so bile ustanovljene zato, da so delavstvu v pomoč pri iskanju dela in v brezposelnosti. Delavci plačujejo zato tudi posebni davek — prispevek Borzam dela. Vodstva Borz dela pa nima v rokah organizirano delavstvo — razen po kakšnega zastopnika, ki pa sam ne more mnogo narediti — nego ljudje, ki ne poznajo delavskih težej. Zato je na Borzah dela zavel čisto uradniški birokratizem, kjer velja samo papir, točno napisan, in če manjka takorekoč vejica, se brezposelnemu že vrne, češ, ni pravilno napisano.

V kratkih obrisih poročamo iz poročila s. Jakomina, ki ga je imel kot zastopnik Strokovne komisije v Beogradu.

V dravski banovini je nad 30.000 brezposelnih. Letno so izgubili na zaslužku nad 200 milijonov. Podpore pa so bile v prošlem letu sledeče:

Borza dela je dala	Din 1,300.000
Delavska zbornica, občine, banovina	Din 1,000.000
Strok. organizacije	Din 500.000

Skupaj Din 2,800.000

Torej samo 2 in pol milijona za izgubljenih 200 milijonov.

Iz tega sledi, da treba večjih sredstev za pomoč brezposelnih, treba obvezno, zakonito, popolno brezposelno zavarovanje.

Treba, da se vsa sredstva, ki jih dobi Borza dela in ki so malone vsa iz delavskih prispevkov, uporabijo za pomoč brezposelnih. Kakšnih fondov ne potrebujemo. Delavski denar je samo za delavce, ker je tudi s tem namenom prispevan.

Velika anketa v januarju letos, je dala mnogo nasvetov in predlogov. Nič, takorekoč prav nič se ni naredilo razen, da so se zvišali prispevki. Nova naredba tudi ni ničesar spremenila. Ostalo je vse pri starem.

Birokratizem se je povečal. Za sezijske delavce se ni nič ukrenilo. Službena pragmatika je nesocialna. Za uradništvo so predvidene začetne plače 600—700 Din mesečno.

Sredstva, ki so se povečala s povišanimi prispevki, se ne dajejo svojemu namenu na razpolago.

Če se pregleda, koliko se je dalo v prošlem letu za brezposelne podpore, kakor smo že zgoraj navedli, so strokovne organizacije same iz

Švedska znižuje vojaške izdatke v prid brezposelnim.

Vojaški izdatki bodo znižani na Švedskem za 20 milijonov kron. Od tega bo odpadlo na vojsko 11 milijonov, na mornarico 8 in na letalstvo 1 milijon. Te redukcije je sklenila posebna vojaška komisija, ki jo je imenovala sedanja delavska vlada. Prihranke bo vlada uporabila za ustanovitev velikega fonda za brezposelne.

Vrhu tega predlaga vojaška komisija, naj se zniža število efektivov. Prav tako pa tudi novinci, ki bodo spoznani za sposobne, ne bodo vpoklicani.

O teh redukcijah bo vlada predložila parlamentu poseben zakon. Za zakon bo poleg delavske stranke glasovala tudi skupina liberalne stranke.

„Organizirani kapitalizem“.

(Prvi odlomek iz članka dr. Alberta Lauterbach-a.)

Varanje javnega mnenja z raznimi problemi.

I.

Vera je tu, da se utegne kapitalizem v bistvu izpremeniti; doslej se mu je vedno očitalo »anarhijo v produkciji«, zato pričakujemo, da se bo odpravilo pri neprestanem organiziranju vse samovoljno, vse neurejeno. Karteliranje naj stopi na mesto nebrzdane konkurence, dobro premišljene cene in množino produkcije ter trg naj se določa. Koncentracija podjetij v mogočne truste in koncerne, od katerih je vsak sam udeležen na celem številu narodnih in sedaj še mednarodnih kartelov, naj polagoma uredničijo »kapitalistično gospodarstvo po načrtu«; tako se skuša so-

cialistom dopovedati izbornost načrta. »Organizirani kapitalizem« združuje baje obe družabni obliki: socialistično misel o gospodarstvu po načrtu z ustvarjajočo privatno inicijativno kapitalizma. Kapitalizem brez kriz, ker bi gospodaril po načrtu, bi baje zajamčil delavskemu razredu trajno blagostanje in sigurnost eksistence.

Dalje, dalje! Še ni pol desetletja od visoke svetovne konjunktore — če tudi ne na celi črti — minilo, pa so že vse iluzije o »organiziranem« kapitalizmu splavale po vodi. Seveda, kapitalizem je postal drugačen, zaman je skušal urediti konkurenco, tako samostojno kakor tudi po ovinkih je skušal preko države uvajati nastavke za gospodarstvo po načrtu; toda da sta si pač gospodarstvo po načrtu in zasebna lastnina v nepremostljivem nasprotju — to je sedaj nedvomno dokazala jasno svetovna kriza. Marsikateri kartel in koncern je kljub subvencioniranju padel kot žrtev krize; zasebna inicijativa se je izgubila, gospodarstvo po načrtu pa ni bilo doseženo.

„Nezgodni“ odtegljaji tovarnarja Berga pred sodiščem v Mariboru.

Pred okrajnim sodiščem v Mariboru se je 21. novembra 1932 vršila razprava v tožbi delavca R. D. proti tovarnarju usnja g. Hermanu Bergu v Mariboru radi plačila zneska Din 88.—? G. Herman Berg je znan v Mariboru kot milijonar, ki si je pravkar dozidal novo nad 1 milijon Din vredno palačo na Glavnem trgu. Predmetna tožba pa je bila edinstvena, kot je mariborsko sodišče menda še ni doživelo.

»Unfall« odtegljaji.

Pri državnem mostu ob Dravi ima g. Berg tovarno za usnje. Tam je zaposloval v dobri sezoni do 200 delav-

Slike iz „kongresa“ žutih.

Beograjske »Radničke Novine« št. 48, od 25. novembra 1932 so priobčile tri »mične« sličice iz takozvanega »kongresa« žutih, ki jih priobčujemo čitateljem »Delavca« v razvedrilo.

I.

Kdorkoli ima kakšno prošnjo ali pritožbo, da jo preda v Beogradu — naj pride! Vožnja zastoj, a če je kje zaposlen, dobi dopust, in predujem!

Tako je bil sklican »kongres« žutih.

Prišli so na to zborovanje tudi trije mujaže iz Krajine, takorekoč na pol goli. Privedli so tudi eno Turkišnjo, revico, zakrito s starim feredžem (pajčolanom). Bila je »delegat«.

Po globokomnem referatu Stojana Stankovića »O velikih ciljih našega pokreta množic«, se je razvila diskuzija.

Javil se je eden iz mujažov k besedi.

— Dajte tudi nam karkoli v imenu božjem, kajti veliki siromaki smo!

To je bilo vse, kar je rekel.

Na to se je samozavestno dvignil Stojan Stanković in je rekel:

— Moram odgovoriti tovarišu »delegatu« Krajinskih muslimanov. Imeli bi sedaj podporo, če bi bili pametnejši. Kandidiral sem za narodnega poslanca, pa sem dobil samo 28 glasov. Kako vam naj sedaj dam podporo?

— Dobro, tovariš Stojan — je rekel drugi Bosanec. — Ali veš, da sem nocoj, v taki vlagi in vetru spal zunaj na klopi? Kaj si nas klical v Beograd, ko pa nisi ničesar pripravil?

— Nimaš pravice, da se jeziš, tovariš moj in prijatelj — je odgovoril Stojan in stresal z glavjo, da so mu lasje vihrali. — Ali veš, da sem za tebe preležal celih dvanajst dni na klopi v zaporu?

— Beži no, človek božji, za mene si preležal? Kaj sem jaz porabil pare, ki so jih dali gospodje? Ti si jih! Ali, pogledj to žensko in te siromake! Ker si nas privlekel sem v Beograd, da zmrzujemo, daj, boga ti, vsaj toliko, da pridemo domov!

II.

V pondeljek je prišla v Delavsko zbornico v Beogradu neka gospodična.

— Prosim podpišite mojo legitimacijo.

— Kdo ste in kakšno legitimacijo hočete? vpraša uradnik.

— Slovenka sem. Kongres pa me ne zanima. Nakupila sem si nekatere modne stvari v trgovinah. Moja prijateljica Terezija je pa odšla k zobozdravniku.

Prestrašila se je, ko je slišala, da nima Delavska zbornica nič skupnega s kongresom žutih in z žutimi in da ji ne more potrditi legitimacijo.

— Kam pa naj grem? Ne vem, kje je ta kongres?

(Ta II. del sličice je tiskan tudi s cirilico, kakor so pač cele »Radničke Novine«, ali čita se slovenski, ker je napisano, kakor je tista gospodična slovenski govorila.)

III.

Trije delavci iz Vranje so pa prišli v upravništvo »Radničkih Novin«, da se jim potrdijo legitimacije za povratek domov. Nikakor niso mogli razumeti, da je to nekakšno drugo delavsko gibanje poleg starega, ki ga oni že poznajo iz otroških let. A štirje kovinarji so prišli v »Savez Metalških Radnika«. In ko so jim tam povedali, da so ti, ki so sklicali in jih povabila na »kongres«, žuti — agenti buržoazije, so se razjezili in vrgli znake v koš.

cev pri obdelovanju kož. To delo ni baš prijetno in tudi ne najbolj zdravo. Kljub temu so imeli delavci zadnji čas le po Din 4.— urne mezde. Od tega je seveda tovarnar še odtegoval prispevke za OUZD in uslužbenki davek. Meseca februarja lanskega leta pa je gosp. Berg začel delavcem ob koncu tedna naenkrat odtegovati še brez vsakega vprašanja in pojašnila znesek Din 4.— ter je dobil vsak delavec na izplačilnem listku to za beleženo pod odtegljaji z besedo »Unfall«, kar pomeni slovensko »nezgoda«. Delavci so se sicer čudili, da se jim pri bornem zaslužku naenkrat še tako visok znesek odteguje za nezgodno zavarovanje, a prenašali so molče to odtegovanje v prepričanju, da mora tovarnar to pač oddajati pristojni oblasti za nezgodno zavarovanje. Šele v poletju enkrat so vendarle šli vprašati k OUZD in tam zvedeli, da bogati tovarnar teh odtegljajev nikjer ne odrajuje, ampak jih enostavno vtakne v svoj lastni žep.

En delavec se je ojunčil tedaj in po odvetniku opominjal na vrnitev teh odtegljajev. G. Berg je odgovoril, da se je pri tem delavcu, ki je bil odpuščen, le zmotil, ter je to dejansko le znižanje mezde za tedensko Din 4.— in je delavca sprejel nazaj. Od takrat naprej je g. Berg spremenil odtegljaje, sicer ne v znesku, ampak

le v besedi. Od takrat naprej je zapisoval, da je to »Lohnabzug« in je brez vsake pogodbe še naprej delavcem odtegoval tedensko 4 Din. Delavci so molčali, ker bi sicer seve leteli na cesto.

Šele letos je prišlo do tožb za povrnitev teh odtegljajev. Prva tožba se je vršila dne 21. nov. t. l. G. Berg je bil obsojen, da mora delavcu R. D., kateremu je odtegnil na ta način 88 Din, iste povrniti in plačati pravne stroške.

Zanimivo je bilo še to, da je zastopal pri tej pravdi g. Berga, ki je sicer kot predsednik »Männergesangvereina« odločil nemški nacionalist, slovenski odvetnik g. dr. Juvan, medtem ko so sicer zastopali g. Berga nemški advokati. Zastopnik delavca je sodišču tudi predložil Bergove mezdne listke, na katerih je bilo razvidno odtegovanje za ta »Unfall«. V teku je pa še nekaj delavskih tožb proti Bergu, ki bodo še bolj zanimive in bomo o njih poročali, ker so skrajno značilne za današnjo bedo in izkoriščanje delavstva.

Delavcem ponovno priporočamo:

Organizirajte se, vstopajte v strokovne organizacije, shranjujte mezdne listke in tovarnam nikdar in pod nobenim pogojem ničesar ne podpisujte. Počasi vse prav pride!

J. L. Stern:

Delavec in kultura.

Pričujoči govor, ki je izšel tudi v posebni brošuri, je govoril J. L. Stern, vodja avstrijskih delavskih kulturnih društev, 1. maja t. l. v dunajskem radiu. Ker se odlikuje po globoki miselnosti, dobrem poznanju problema in lepem, izrazitem slogu, ga prinašamo v izveščku tudi v »Delavcu«. Na I. (XVIII.) prosvetnem večeru »Svobode« in »Zarje« v Ljubljani je ta govor govoril Ferdo Delak. Ured.

Delavec in kultura. Svetove lepote in svetove teme obsegajo te tri besede. Svetove lepote človeške veselosti, svetove teme človeške revščine.

Človeško veselost so vzbudila, stopnjevala, plemenitila herkulaska dela kulture: kuhinja, streha, pisava. Od živali, živčih v brlogih, ki niso znale niti govoriti, do človeka pri oddajnem aparatu v letalu — kolikšna pot!

Toda obenem: svetovi teme. Zgoraj brenče propelerji, spodaj na vsem zemleokrog brezposelnost in ohlajeni tovarniški dimniki. Od živali, živčih v brlogih, ki niso znale niti govoriti, ki pa so se sedele skupaj pri ognju, do zapuščenega proletarca v brezsrčnem palenju velemesta — kolikšna pot!

Kaj je torej kultura, ki jo nekateri goje, občudujejo, drugi ne poznajo in ne razumejo, tretji zasmehujejo, zaničujejo?

Kultura ni dovršeni stvar, ni kristal, ki bi ga mogel vsak izkopati in ogledovati, ki bi ga mogel preiskati in mu za vselej določiti ceno. Kultura je del nastajajočega človeštva, v vsakem tisočletju je drugačna, je pot človeštva k samemu sebi. Najnovejše raziskovanje nam pove: Kultura ščiti človeka pred naravo, uravnava medsebojno razmerje med ljudmi.

Orodje: sveder, nož, sekira, plug in njihove preobrazbe — krotitev ognja: od taborišča ob apnenih klečeh do plinskega ognja sedanosti — zidanje stanovanj: zaslonilo proti vetru, stavbe na kolen, nebatičniki — in motor in ladja in enokrilnik — in daljnogled in fotografska kamera in mikroskop in mikrofon — to so iskre z zvezdnatega svoda človeške kulture.

Da pa so nastale znanosti, raziskovalci in iznajdbe, univerze, zvezdarne, laboratoriji, da se znanosti uporabljajo v praksi, kot na primer v lopah kolodvorov, v bolnicah, pri gradbi tračnic, mostov, traktorjev, elektrarn — vse to izvira iz skrivnosti delovne roke, delovnega mozga. Ni kulture brez dela. Ni kulture brez delavcev.

Da živi umetnost, glasba, slikarstvo, pesništvo, kiparstvo, ples, da uporabljajo umetnost pri stavbah, dvoranah, na vrtovih in sportnih prostorih, v zvočnem filmu — vse to izvira iz skrivnosti delovne roke, delovnega mozga. Ni kulture brez dela. Ni kulture brez delavcev.

To smatra pač vsakdo za samoposebi razumljivo. Saj je pač vsa miselnost tako usmerjena! In prav gotovo ne bo minilo to stoletje, ne da bi ukoreninilo to resnico v prsih človeštva. Delo in delavec — tako se imenujeta velika brata kulture — delo in delavec.

Toda kultura — kakšno je bilo stoletja njeno stališče do dela? Do delavca? Kakšno razmerje je vladalo med znanostjo, tehniko, umetnostjo in njihovima velikima bratoma?

Razmerje kakor med bogatašem in bedo. Noče je videti, če mu buči vest. Pripoznavna jo samo kot tiho beračico, če korači sam nemoteno po stopnicah palače. Zvene mar te besede trdo in nepravilno?

Potem jih hočem nadomestiti z besedami, ki jih je govoril vrednejši. Potem naj govore usta svetega Vazilija, ki je pred 1500 leti v Cezareji v Kapadociji videl in

izrekel, kar danes še prav tako velja kot takrat:

S preprogami pokrivete goloto sten, a ne pokrivete z oblaci golote ljudi.

Konje krasite z dragocenimi, mehкими odevi, a ne vidite v cunje odetega brata.

Vaše žito propada v gumnih in žitnicah in niti ne pogledate onih, ki nimajo kruha.

Resnično: preproge za stene, nikakih oblaci za ljudi; odeje za konje, a kaj za delavnega brata? Žito na gumnju, niti pogleda sestradanemu — vse to boleče velja tudi za carstvo duha, tudi za kruh srca.

Arène, olimpijade, gledališča, knjižnice — že stoletja obstojajo, a ne obstojajo za navadnega človeka.

Kako globok prepad zija v vseh krajih in časih! Kitajska znanost in veda je stara že tisočletja. Toda tekači in sestradani kuliji so ostali do danes izobčenci. Prgišče riža je njihov bog. Periklej¹ in njegovi so živeli v blešku nesmrtno dobe. Toda sužnji iz lavrijskih srebrnih rudnikov ne vidi nič, ne sliši nič, ne ve nič o zlatih sencah Akropole.²

To je madež na obleki kulture. Je znanost, toda milijoni ljudi je ne poznajo. Je umetnost, toda prav toliko milijonov ljudi ne občuti diha njenega bitja.

Ni kulture brez dela, ni kulture brez delavcev — toda koliko dela, koliko delavcev živi že tisočletja brez kulture! Zgodovina kulture — še ni zgodovina človeštva, je šele zgodovina kulture nekaterih posameznikov in je obenem zgodovina nekulture mnogih in razen tega zgodovina trpljenja inznajditeljev, raziskovateljev, znanstvenikov, umetnikov.

Koliko trpljenja in preganjanja so morali pretrpeti ustvaritelji naše kulture! Ostwald ima, popisujoč življenje velikih mož, popolnoma prav, ko pravi o znanstvenikih: Še noben pesnik ni popisal brezštevilnih trpljenj, ki so jih morali pretrpeti znanstveniki.

Kdo pozna skrbi, ki so mučile Jurija Simona Ohma, iznajditelja zakona o odporu elektrike v žicah? Dosegel je šestdeset let — ne da bi mogel najeti in opremiti prostor za poskuse. L. 1828, si videl na pariških ulicah štiri in osemdesetletnega moža, ki je, opotekajoč se, obiskoval profesorske seje v Jardinu. Kdo je bil? Prirodopisec Lamarque. In njegov življenjepiš nam razlaga te njegove žalostne sprehode, češ, da je še kot starih moral obiskovati seje, »da ne bi izgubil denarja, ki so ga izplačevali za prisotnost pri sejah«. Od česa pa je živel Rousseau?³ Od svojih spisov? Te so v Franciji in Švici sežgali. Moral je prepisovati note, da si je prislužil kruh.

Toda ali se je godilo umetnikom bolje? Molière⁴ so vrgli radi dolgov v ječo, šele usmiljeni tujec ga je osvobodil. Medtem ko je igral na odru, so pili plemiči v gledališču vino in liker ter jedli slaščice. Plemiči so pripeljali s seboj in gledališče pse in, medtem ko je Molière igral, so si plemiči krajšali čas s tem, da so drug drugemu kazali spretnosti svojih psov. »Mnogo mora človek pretrpeti, preden sme umreti,« je rekel največji pisatelj komedij tik pred svojo smrtjo. In kako je sprejel salcburški nadškof Hieronim grof Colloredo Mozarta?⁵

¹ grški državnik v starem veku.

² Akropolis je atenski grad, kjer so bila sezidana krasna in dragocena svetišča — iz marmorja in zlata.

³ znameniti švicarski filozof, živeč v 18. stoletju.

⁴ znameniti francoski pisatelj komedij in igralka, ki je živel v 17. stoletju.

⁵ Mozart spada med največje glasbenike; živel je v 2. polovici 18. stoletja.

»Ko sem prišel k njemu, je bilo prvo: Kdaj pa odide, fant? — imenoval me je lopova, ušivca — tam so vrata, naj gleda, s takim beračem nočem imeti nobenega opravka.« Preden si je pognal Kleist⁶ krogljo v glavo, je zapisal: Zmeraj so govorili, da je umetnik berač; toda v sedanem času mora umreti od glada.

Ali je še treba, da navajam dokaze, kako je najtežja izmed vseh delavskih usod usoda kulturnih delavcev?

Za krsto Karla Marxa so korakali štirje možje, za Lamarquovo krsto dva, za Mozartovo krsto pa je šel majhen črn psiček.

Prav na vse to je mislil kraljevi saški kapelnik Richard Wagner,⁷ ko je bil maja 1848. v posebni pesmi svet večnih veseljakov:

Imajo kapital in rente in ljubijo zelo državo, v kateri žive od procentov in žanjejo brez setve;

goje umetnosti in znanosti, časte krepost,

in žive od smrti,

ne da bi poznali bedo!

Malo se jih solnči v solncu užitek in ti si bede niti predstavljati ne znajo. Mnogo jih živi v sencah neizbežnih skrbi, ki niso še nikdar okusili zemeljskega veselja.

Toda če bi bilo vse to vsaj grenkost brez notranje zveze! Toda tragedija teh družabnih napak korenini vse globlje.

Theognis iz Megare, pesnik grškega plemstva pred 2500 leti, opominja sovrstnike: Pogazite bedasto ljudstvo s petami. Učenjak Aristoteles⁸ je menil, da družba ne more obstajati brez sužnjeve. Znan je izrek nemškega zgodovinarja Treitschkeja: Brez hlapcev ni kulture. Goethe⁹ je končal pesem, v kateri pojo drvarji o svojih gospodarjih, s srditimi besedami: »Kajti vi bi zmzrnili, če bi se mi ne potili.«

Oni, ki so čistih src, so v raznih dobah osramočeno občutili, da ni prav, da samo nekateri delajo, drugi pa uživajo sadove kulture. V tej uri naj bodo pozdravljeni mani¹⁰ takih duhov, pozdravljen naj bo francoski plemič Claude Henri de Rouvrai grof Saint Simon, pozdravljen naj bo tovarnar iz New Lanarka Robert Owen¹¹, pozdravljen Lev Tolstoj¹², grof in posestnik z Jasnaje Poljane — toda takih duhov ni mnogo.

V začetku našega stoletja je v knjigi, ki je danes že pozabljena in ki ima naslov »Rano jutro«, nemški pesnik Wilhelm Weigand v nekaj verzih možato priznal to usodo, to prokletstvo, to »nezadovoljstvo kulture«:

Da se morem sprehajati visoko v luči, mora tisoč nog krvaveti, tisoči poljubujejo palico, tisoči preklinjajo svojo bol, tisoč rok mora prestiti globoko v temi...

⁶ V oni dobi je govorilo plemstvo z neplemiči v znak nespoštovanja vedno v tretji osebi.

⁷ Nemški pesnik, živeč v začetku 19. stoletja.

⁸ znan je po svojih operah.

⁹ grški učenjak starega veka.

¹⁰ najznamenitejši nemški pesnik; umrl 1832.

¹¹ duhovni umrlj.

¹² Saint Simon in Robert Owen sta predhodnika modernega socializma.

¹³ ruski pisatelj in reformator.

POMOŽNA AKCIJA ZA BREZPOSELNE V LJUBLJANI, PRAVIJO, ŽE DELUJE. Videli smo, da pobirajo prispevke. Na anketo, kjer se je to sklepalo, je bila povabljen tudi Strokovna komisija. Da sodeluje, je bilo zapisano tudi v vseh meščanskih dnevnikih.

Vendar, Strokovno komisijo dosedaj še niso povabili ali pozvali, da pošlje svoje zastopnike v odbor! — Strokovna komisija odklanja vsako odgovornost, ker ni zastopnika v odboru pomožne akcije.

Strok. komisija za Slovenijo.

Toda ni dovolj, da čitamo izpovedi pesnikov in da se zadovoljimo samo s spoznanjem; naše stoletje zahteva več ko sočutje, več ko usmiljenje s krvavečimi nogami, z rokami, ki predejo.

Krvaveče noge in pletoeče roke so začele same posegati v tok dogodkov. Vprašanje, ki je bilo včeraj še utajen vzdih svetnikov in sanjačev, vprašanje, ki je bilo včeraj še šepet lirikov, je postalo danes javno vprašanje evropskih mas, mas v Ameriki in Aziji, vprašanje, ki se bo razširilo kmalu preko širinskih stopenj vseh kontinentov, vprašanje človeštva človeštvu: Ali je res, ali bo ostalo res, da morajo krvaveti noge, da se drugi lahko sprehajajo v luči? Ali je res, ali bo ostalo res, da nekateri tko v temi, da se drugim svetijo v solnčni luči oblaci? Kaj: če bodo krvaveče noge ozdravile? Kaj: če se bodo palice zlomile in izginile? Kaj: če ne bodo samo nekateri uživali kulture? Kaj: če ne bodo več samo nekateri ustvarjali kulture? Kaj: če si bosta postala ustvarjanje kulture in uživanje kulture zaveznika?

Dolžnost ustvarjati in uživati — to je poslanstvo proletarijata!

Opomin velikega Vazilija iz Cezareje, ki je zvenel nekoč praznim ušesom, naj najde danes v naši zavesti odmev preko vse zemlje.

Kajti kakšno vrednost ima najlepša asfaltirana ulica, če hodijo po njej noge brezposelnih? In kakšen pomen naj ima smelo vzpeti obok mosta, če morajo spati pod njim oni, ki nimajo streh?

Proletariat pa je, ki hoče ustvariti svet, v katerem bo izginil korak brezposelnih in dih brezdomcev.

Ni lepšega trenutka kakor tedaj, kadar človeški glas pri mikrofonu pokliče in pozdravi človeštvo vseh kontinentov in ras. Ni lepšega trenutka kakor tedaj, ko išče skozi vzvalovane eter s-o-s klic¹⁴ bodoče kulture vse človeštvo: Spoštovanje, spoštovanje, spoštovanje vsaki ustvarjajoči roki, ustvarjajočim možganom! Pozdrav srečnejšim rodovom, ki jim bo svetilo vsak dan trozvezdje dela, znanosti in umetnosti.

Kar je rekel nekoč Richard Wagner o svoji tovarišici Cosimi: »Z njo morem doseči ono, česar brez nje ne morem« — prav to bo v bodoči družbi lahko trdila kultura o osvobojenem delu.

Zato naj valovi preko kontinentov in oceanov, v stepne vasi, k ladijam na odprtem morju, v velemesta in samotne gorske kočice slutnja bodoče zemeljske modrosti: Vsi naj bodo bratje po delu vseh za vse.

Uživa naj, kdor ustvarja!

¹⁴ mednarodni klic na pomoč.

STROKOVNI VESTNIK.

RUDARJI.

Velika nesreča v rudniku Ojstro. — 6 žrtev in 3 težko ranjeni.

V torek, dne 29. novembra 1932 se je na prvi tretjini okoli 9. ure dopoldne na obratu Ojstro, ki spada pod hrastniški rudnik, zgodila velika nesreča, katera je zahtevala 6 žrtev in 3 težko zastrupljene, ki so pa sedaj, ko to pišemo, že izven nevarnosti.

Nesrečo je povzročila eksplozija bencina na motorju, ki je bil za prevažanje vozičkov v podkopnem rovu rova Ojstro. Oskrbovalec motorja pravi, da je prevzel v torek zjutraj motor v redu, ne da bi opazil kake nerednosti. Prva vožnja iz rova je šla po sreči. Ko se je pa zopet vračal s praznimi vozički v jamo, je opazil na križišču 900 m od vhoda na motorju ogenj. Skušal ga je udušiti, ali nesreča je hotela, da se je naenkrat vnela tudi posoda za bencin, katero je razneslo in s tem se je na mah užgalo vse oporno lesovje, premož in vozički. Vožnik sam je s težjimi opeklinami komaj ušel smrti. Obvestiti tovariše o ognju, je zbežal iz jame ter obvestil upravo rudnika o nesreči.

V bližini je delalo 22 rudarjev. Ti so se, ko so začutili dim, skušali takoj rešiti z begom. Zbežali so v smeri proti ognju, misleč, da bodo tu najlažje prodrli do svežega zraka. Ali strupeni plini in dim so jim to popolnoma onemogočili, obrnili so se in se skušali rešiti skozi stransko progo. Pa tudi ta je že bila polna dima in plinov, sama na sebi ozka in še zatrpna s praznimi vozički, kar je vse skupaj pravilen in hiter beg onemogočilo. Tu se je odigrala strašna tragedija, ki je zahtevala 6 rudarskih življenj. Kako grozna in počasna je bila borba s smrtjo, je razvidno iz okoliščin, ki jih pripovedujejo rešeni rudarji in tega, da so še mogli k živ-

ljenju obuditi nekatero, ki so nad 1 in pol ure ležali na mestu nesreče.

Nesrečni rudarji, ki jih je doletela smrt pri nezgodi, so:

Arhac Blaž, 30 let, samec, doma z Loke pri Zidanem mostu;

Babič Janko, 27 let, samec, doma iz Trbovelj;

Drnožg Martin, 47 let, oženjen, doma iz Trbovelj;

Jazbinšek Ignac, 35 let, oženjen, doma iz Jurklostra;

Skornšek Franc, 32 let, oženjen, doma iz Stare vasi in

Špažer Vinko, 23 let, samec, doma iz Hrastnika.

Ponesrečenci, ki se nahajajo v rudniški bolnici v Hrastniku, pa so: Franc Višner, Jernej Krameršek in Jože Zajc.

To je kratek opis te strašne tragedije.

Vzrok nesreče. O njem je težko raziskovati, ker dvomimo, da se bo moglo najti pravega krivca; izgleda, da je užig bencina več ali manj nesrečno naključje in je tudi motor uničen, s čemur je preiskava otežkočena. Ali eno je, kar smo primorani, da povemo na naslov Trboveljske premogokopne družbe, in sicer: če bi ona držala progo v takem stanju, kakor to predpisi zahtevajo, to je, da bi bilo med stojkami in vozički toliko prostora, da bi lahko povsod človek mimo šel, potem bi ne bilo potrebno tem nesrečnejšem po vozičkih skakati in tako vsrkavati strupene pline s podstropa vase, temveč bi bili lažje šli pri tleh, kjer je vedno manj plinov in hitrejši beg bi bil omogočen. Če bi to bilo, potem je sploh vprašanje, če bi do žrtev prišlo. Temu bi bilo zelo, zelo potrebno, da bi rudarska oblast v bodoče več pažnje polagala. Zakaj dolžnost vseh bi morala biti, ne samo gledati, v koliko je rudnik dobičkanosen, temveč predvsem, ali je zdravje in življenje ljudi zaščiteno! Res je, da nesrečna naključja ne bodo nikdar izostala, ali vprašanje vesti odgovornih činiteljev bi moralo biti, če so storili vse, kar možnost takih nesreč izključuje.

Pogreb žrtev.

SPREVOD Z NAD 8000 UDELEŽENCI IN TISOČI OB STRANI.

Kako globok čut pietete še vlada v našem delavstvu, to so v najlepši meri pokazali naši rudarji in ostalo delavstvo na tej zadnji poti svojih tako tragično preminulih sotovarišev. V četrtek dopoldne so bili domovi žrtev oblegani od kropilcev. V prvih popoldanskih urah pa so se začele viti preko vrhov Trboveljskih revirjev goste množice rudarjev iz Zagorja in Trbovelj, ki so šli peš, da spremijo svoje tovariše na zadnji poti.

Nepopisni prizori so se odigrali že na domovih, ko so ostale žene, otroci, starši in sorodniki objokavali svoje drage in klicali: »Zakaj si nas zapustil?« Bol, ki se je izražala na njih obrazih, je nepopisna. Ali višek, kar mora trgati človeku prsa, pa je bil, ko so ob 4. uri popoldne dvignili 6 krst izpred rudniške čakalnice, ko so sirene zatulile turobno pokojnim v slovo — k zadnjemu počitku. Dvignili so se visoko v zrak delavski prapori, s. F. Pliberšek pa se je v imenu vseh rudarjev še poslovil od njih in žalni sprevod se je začel pomikati.

Pretrajljiva je bila ta pot. Rudarji z lučmi in brez njih so šli, kakor otrpli, vsak s svojim globokim notranjim vprašanjem, kdaj pride vrsta na nje? Na pokopališču so potem položili žrtve v skupni grob. Zadnjič se je iztrgal jok in stok ostalih, nepopisni je bil prizor, ko je zapvil mali otrok: »Ata, zakaj si nas zapustil?« Žena: »Mož, mož, zakaj si me zapustil?« In tam zopet mati: »Sin, kam greš!« Klonile so delavske zastave v zadnji pozdrav in sodrug J. Arh, tajnik Zveze rudarjev Jugoslavije, je v svojem poslovnem govoru v imenu rudarjev bil kakor s kladivom: »Postati ste morali žrtve, da dvignete število Vaših prednikov, da iz grobov trohobe pomagete dvigniti misli trpečega delovnega ljudstva k vstajenju človeškega duha, ki bo ustvaril večje pravice DELU in odstranil žig trpljenja iz čela nas, ki smo še danes z njim zaznamovani.«

SLAVA VAM — ŽRTVE DELA!

Srečno!

ŽIVILCI.

Pivovarji Ljubljana.

Podružnica pivovarjev je zopet izgubila enega svojega sodruga. Pretekli mesec nas je za vedno zapustil s. Ivan Poljanšek. Smrt nam ga je ugrabila v najlepši moški dobi. Star je bil komaj 34 let, ko je moral položiti svoje mlado življenje na oltar dela. Tako imamo zopet enega sodruga manj, ki se je zavedal, da je samo v skupnosti naša moč, med tem ko večina gleda od strani in čaka. Kako je bil umrl priljubljen, se najlepše pokazal njegov pogreb, katerega se je udeležilo skoraj vse delavstvo. Tudi podjetje mu je poklonilo prekrasen venec. S. Poljanška ohranimo v živem spominu, a njegovi družini izrekamo naše sožalje.

Sodrug, pivovarji!

Zima je pred vratmi in zopet se je začelo za nas delno praznovanje. Že lansko leto se je to začelo in še letos do pozne spomladi se je izvajalo. Ali je res takšna potreba? Pogledimo malo okrog sebe, pa bomo videli, da ni. Tega smo si krivi sami, odnosno tisti, ki mislijo, da je organizacija samo molzna krava, katera bo samo molzla, a nič jedla. Pri nas se mnogo kritizira in za hrbtom zabavlja čez organizacijo. Kakor hitro kateremu ni vse po volji, je ta ali oni funkcionar kriv; če pa potem dotičnemu rečeš, naj plača članarino in aktivno sodeluje, je že ogenj v stehi.

Sodrug, tako pa ne gre! Dokler ne bomo složni in vsi delali, toliko časa bodo tudi uspehi majhni, ker le z močno organizacijo bomo lahko dosegli izboljšanje našega mizernega položaja. Gotovo, da je težko izdati vsak dinar, ali to, kar daš za organizacijo, ni proč vržen denar. To je ravno tako, kakor opeka pri stavbi, ker samo z opeko na opeko raste stavba. Ravno tako raste v vsakim članom naša mogočna stavba, naša moč, ker samo s svojo močjo si bomo priborili naše pravice. Geslo je: Koliko moči, toliko pravice!

Sodrug! Zadnji čas je, da spregledamo in da gremo na agitacijsko delo toliko časa, da bo vsak delavec, ki je zaposlen v živilski stroki, tudi član živilske organizacije. Kdor pa ne bi hotel biti član, naj se ga toliko časa bojkotira, da bo sam sramotno zapustil tovarno. Enkrat mora biti tega klečeplazena konec. Kdor ni z nami, je proti nam. Še enkrat vas pozivam: vsi v organizacijo za dosego naših pravic in našega mogočnega »MI«.

Živilski delavec.

MONOPOLCI.

Monopolci so se zbrali, da povedo svoje težnje.

Dan 24. november 1932 je za nas tobakarje dosegal eden najpomembnejših iz naše zgodovine.

Zakaj, se bo marsikateri vprašal? Zato, ker so se še celo stari delavci, kateri so že po 35 in več let v tovarni, izrazili, da do danes še ni prišlo do tega, da bi bilo povabljen celokupno tobačno delavstvo k stavljenju predlogov za nove »Pravilnike«.

Pravijo »vsi ljudje vse vedo« — zato se je tudi podružnica Saveza radnika monopolskih preduzeča obrnila na vse delavce in delavke ter jih povabila, da sodelujejo pri stavljenju predlogov.

Sklical se je sestanek dne 24. novembra 1932 ob pol 18. uri za delavce in delavke tobačne tovarne, in sicer za vse, brez razlike. Odzvalo se je lepo število delavstva, saj mu je pa tudi prvič bila dana prilika, da vidi in sliši, kakšni predlogi se bodo staveli in če bo morda kdo kaj pozabil, priskočiti s svojim na pomoč.

Sestanek je otvoril predsednik s. Čamernik, pozdravil navzoče ter v kratkem poročilu podal, kako je sploh prišlo radi razburjenja delavstva v tovarni, po gotovih kruha stihih ljudih, kateri imajo interes, razburjati delavstvo, do tega sestanka, kjer se bodo vsi uknepi odbora podružnice Saveza monopolcev objasnili ter je naprosil s. referenta, da prečita spremembe k pravilnikom ter splošne zahteve delavstva.

S. Frece prečita najprvo zahteve k pokojninskemu pravilniku, in sicer:

1. Novi pravilnik o pokojninah mora obsegati celokupno monopolsko delavstvo: a) katero je zaposleno; b) katero dobiva provizijo.

2. Plačuje naj se v pokojninski fond od dne, ko stopi pravilnik o pokojninah v veljavo.

3. Starim delavcem se morajo računati v pokojnino vsa leta, provedena v monopolskih ustanovah, ne da bi morali plačevati za nazaj v pokojninski fond.

4. Po 35. letih službe more iti (gre lahko) vsakdo v pokoj v najvišjem zneskom mesečne pokojnine za isto kategorijo.

5. Pravilnik o pokojninah naj se izdela in uveljavi na podlagi zakona o pokojninah ostalih drž. službenec.

Na splošno se k temu v toliko pojasni, da se je zahtevalo tolikšno zvišanje osnovne plače, da bo mogoče vsakomur priti po 35. letih službe na Din 1100.—, 900.— ali 700.— mesečne pokojnine.

K spremembam pravilnika o plačah in kategorijah se je z zadovoljstvom vsega delavstva sprejela točka, katera bi dajala možnost, da delavstvo napreduje tudi po kategorijah (n. pr. iz III. v II. kategorijo itd.).

Prečitajo se še spremembe k pravilniku o delu.

K točki o plačanju nadur se razvije debata, kjer delavstvo energično zahteva, naj se enkrat napravi konec izkoriščanju s tem, da se delavce sili delati nadure in to brez vsake odškodnine v denarju. Vsakdo pa dobi za ta zamujeni čas pristo in seveda ne takrat, ko sam želi, ampak se mu to diktira. Ali tu ni enakopravnosti? Kolikor nam je znano, mora privatnik plačati nadure s procenti — ali za monopoliska podjetja ta paragraf ne velja? Čudno?!

Nadalje se delavstvo upravičeno zgraža nad tem, da se dovoli, da ostajajo delavke med opoldanskim odmorom v oddelkih ter delajo za »premijsko!« Delavke, katere ne bi napravile premije, pa se kazensko prestesti. Vprašamo, ali je opoldanski odmor za izdelavo premije ali za to, da delavec v miru zavzije svoje borno kosilo?

Delavstvo se vprašuje, zakaj se bolj smotreno ne vodi fabrikacija tobaka, kajti sedaj se dela s polno paro — ne bo pa morda več mesec dni, ko se bo gledalo na redukcijo in zmanjšanje delovnih dni.

Ali se ne da delo razdeliti enako na vse mesece?

Mislimo, da bi se lahko napravilo tudi malo za zalogo in ta zaloga naj bi se sproti rabila; kar bi bilo več, bi se pa oddalo pri kakem večjem naročilu in ne bi bilo treba pri tem delati premije!

Tu se podaja slika, koliko prihrani Uprava monopola ob premijah »pri kratkih, domačih« cigarah. (Delavstvo, zapomni si te številke!)

60 delavk oddaja dnevno (vsaka delavka) po 10 cigar za premijo, kar znese 15.000 cigar v 25 dneh (v mesecu) dela.

Teh 15.000 cigar bi pa morali delati dve delavki za »minimum izrade« 20 dni ter bi zaslužili skupno Din 1000.—, če bi bili plačani dnevno po Din 25.— (kakor se povzročini plačuje).

JOSIP OLUP, LJUBLJANA

Trgovina z manufakturnim blagom, moško konfekcijo in modnimi potrebščinami.

Velika izbira kamarnov, sukna in hlačvine iz priznane najboljših angleških, čeških in domačih tovarn.

Velika zaloga moških in deških oblek ter vsakovrstnega perila iz lastne tovarne

„TRIGLAV“

Obleke in perilo se izdeluje po meri.

Trgovski prostori: Ljubljana, Stari trg št. 2 na vogalu in Kolodvorska 8.

Moje načelo je: Dobro blago in najnižje cene.

Ker je bilo teh 15.000 cigar izdelanih za »premijsko«, je pa zaslužilo vseh 60 delavk samo Din 300.—, kar znese za vsako delavko, beri in piši, Din 5.— za ves mesec.

V tem primeru si je torej Uprava monopola prihranila nič manj kot Din 700.—, a delo je bilo vseeno napravljeno!

Komentar k temu menda ni potreben. Pribijemo samo to, da se na ta način ne manjša in lajša brezposelnost.

Končno se je prečitala še glavna resolucija, katera se glasi:

1. Da se čim prej dostavi pravilnik o pokojninah Delavskim zbornicam in organizaciji delavstva na vpogled ter nato uzakoni vsaj do budžetskega leta 1933-34.

2. a) da se da možnost napredovanja v višje kategorije;

b) da postane lahko vsak polmesečar;

c) da se uzakoni »isplata za deke«;

č) da se porodični dodatek poviša na Din 5.— in daje tudi za ženo;

d) da se osnovne plače povišajo za 35 odst.;

e) da se da delavcem, ki delajo pri visokih objektih, 30 odst. doklade (n. pr. krovci, kleparji, zidarji itd.);

f) draginske doklade naj se dajo po dogovoru Uprave monopola z zastopniki delavstva;

g) določiti naj se minimum plače, pod katerega se ne sme iti.

3. a) delavstvo naj postane po treh letih stalno;

b) delovni čas naj se zniža na 7 ur dnevno brez odtrganja plač; to pa radi mehanizacije in racionalizacije tovarn in dela v istih, da ne bi bilo potrebno, delavstvo metati na cesto ter s tem povečati brezposelnost;

c) da se nadurno delo plača po obrtnem zakonu, ne pa z »izlancnicami«;

č) da se kontumiciranim osebam da odškodnina;

d) da se uzakoni dajatev obleke;

e) da se da prvi teden boleznj polna plača, enako tudi za vsak nujni izostanek od dela;

f) čas za dopuste naj se uvede tudi za sedanje sezonske delavce;

g) orožne vaje naj se delavcem plačajo;

h) komur se odpove brez lastne krivde in da je to potrebno vsled pomanjkanja dela, naj se ga upokoji;

i) sezonski delavci naj postanejo začasni, če so proveli že 1 leto v podjetjih monopola, a po treh letih stalni.

Končni predlogi:

1. Dopusti naj se dajo v letnem času, oziroma kadar ga kdo sam zaprosi, ne da se mu ga diktira v zimskem času.

2. Gratis-tobak naj se izdaja v količini, kakor se je dajal preje, ker je to edina beneficija za monopolsko delavstvo.

3. Da se izučene rokodelce porablja samo za dela, za katera so se morali učiti ter napraviti še sprejemni izpit, kar splošnemu delavstvu ni potrebno.

4. Ako pride momentana preobilica dela, naj se vzame zanj brezposelno delavstvo pri javnih borzah dela.

Vsi gornji predlogi in spremembe so bili sprejeti enoglasno od strani delavstva, katero je uvidelo, da se odbor Saveza monopolskih delavcev zanima za vse težnje delavstva od najstarejših do najmlajših delavcev tovarne brez razlike — zato je tudi enoglasno obsodilo razbijanje gotovih elementov, kateri imajo samo polna usta lepih obljub, drugače imajo pa v mislih samo goveda in posestval! Zapomnite si pa, da se zavedni delavci ne puste voditi kakor »goveda«!

Po sprejemu predlogov je podal s. predsednik besedo s. Demšarju, kateri je v lepem izvajanju podal zahvalo odboru za vseuporabljive predloge ter ugotovil, da odbor podružnice Saveza monopolskih delavcev ne spi ter poziva delavce, naj čim prej pristopijo kot člani in pomagajo graditi pot v boljšo bodočnost! Potrebna je pa tudi organiziranost delavstva, da nam bo omogočeno odbiti nove pravilnike, če bodo slabi ali pa celo nesprejemljivi za nas monopolce-tobakarje!

Ko je hotel s. predsednik zaključiti sestanek delavstva, se je pripetil neljub incident s tem, da se na gotovo vprašanje »nekoča, ki bi bil rad član na obeh straneh«, pojasni, da se te spremembe še niso oddale g. ravnatelju, ker smo smatrali, da je potrebno, da delavstvo samo potrdi predloge, ker dotični — dasi hoče zastopati ne vemo koča — ne ve, kaj je predlog in kaj je sklenjena in od odbora potrjena stvar! Žalostno, ali resnično!

Nadalje se mu je pojasnilo, kar je že sam predobro vedel, namreč to, da je bil res že en predlog dostavljen g. ravnatelju, ampak ne od podružnice Saveza monopolskih delavcev, temveč od Jugosl. strokovne zve-

A. Žibert

trgovina s čevlji

nudi cenj. občinstvu svojo veliko izbiro domačih in inozemskih čevljev, lepih trpezniških sportnih čevljev za dame, gospe in otroke. — Velika izbira naj-novejših snežk in galoš po zmerno nizkih cenah.

Ljubljana, Prešernova ul. 38

ze, katera je že dan preje oddala svoje predloge brez sodelovanja delavstva!

S. Demšar je vprašal, če bodo oni predlogi veljali samo za nekatere ljudi, ker vidimo tukaj tudi nekaj njihovih članov. Ali morda ne sme celotno delavstvo vedeti za predložene predloge?

K temu vprašanju se je pričela debata, katere končni zaključek je bil, da naj bo to poslednjič, da se brez vprašanja delavstva predlaga predloge k pravilnikom, kar zahtevajo vsi brez razlike pripadnosti.

S. Černe je v končnem govoru pozival delavstvo v organizacijo, kajti čakajo nas še hudi časi in pregristi bo potreba še zelo trd oreh!

Končno je zaključil s. predsednik ob 19. uri lepo uspešno sestanek tobačnega delavstva.

SPLOŠNA DELAVSKA ZVEZA.

Na podlagi sklepa ožjega oblastnega odbora z dne 8. decembra t. l. se sklicuje izredna oblastna konferenca Splošne delavske zveze Jugoslavije za dravsko banovino, katera se bo vršila v Ljubljani v mali dvorani Delavske zbornice, dne 26. decembra 1932 ob 9. uri dopoldne z dnevnim redom:

1. Organizacijske zadeve.
2. Pravilnik oblastnega odbora.
3. Slučajnosti.

Podružnice: Ljubljana, Kranj, Maribor in Ribnica na Pohorju imajo pravico poslati po 2 delegata. Ostale podružnice po enega delegata. Konferenca je izredne važnosti, zato naj bodo zastopane vse podružnice. Delegati naj bodo ob pričetku konference že vsi v Ljubljani. Določite takoj delegate in nam njih imena čimprej sporočite. Ostala navodila dobe podružnice potom okrožnice.

Družnost!

Za Oblastni odbor Splošne delavske zveze v Ljubljani:

Isop Jakob, l. r.

Jakomin Lovro, l. r.

predsednik.

tajnik.

Kultura.

Ljubljanska »Svoboda« ustanavlja svoj delavski pevski zbor. Sodrugi, ki imate veselje do petja in lepe pesmi, zglasite se v prostorih »Svobode«, Ljubljana, Delavska zbornica. Pesem je lepota, vzpodbuda in razvedrilo v mračnih dneh. Pesem je izraz ponosa človeka, ponosa njegove zavednosti, ponosa njegove organiziranosti in slika njegove srčne kulture. Zato, sodrugji, ne oklevajte, zglasite se, da bomo zapeli pesem naše moči. »Svoboda«-pevec.

LETOŠNJE KNJIGE CANKARJEVE DRUŽBE so, kakor nam pišejo mnogi člani in poverjeniki, zadovoljile in razveselile čitatelje. Ne morejo prehaliti knjigo »Sirene tulijo«. Tudi Molekova »Dva svetova« jim ugajata, a povesti H. zur Mühlen: »Včeraj je bilo — jutri bo«, je pa naravnost pregled programa razrednega gibanja. Če bi hoteli vse te kritike in pohvale priobčiti, bi dva »Delavca« ne zadostovala. »Svoboda« bo priobčila najbolj značilne kritike iz delavskih ust.

Tako je letos Cankarjeva družba še posebno pokazala svoj upravičeni obstoj. Delavci in delavke, kateri še niste, postanite člani. 20 Din na leto, mesečno 1 Din 65 para boste zmogli.

Izprememba ordinacijskih ur v ambulatoriju OUZD v Ljubljani. Specialist za ušesne, nosne in vratne bolezni primarij g. dr. Pogačnik Josip ordinira od 21. novembra dalje od 12. do 14. ure (prej od 13. do 15. ure).

Dunajski spomladanski sejem 1933. — Termin dunajskega spomladanskega vele-sejma 1933, kateri se, kakor vedno, održava neposredno po zaključku sejma v Lipskem, je ustanovljen za čas od 12. do 19. marca.

Žitnik Peter

splošno kleparstvo, specialna instalacija strelvodov, „Conco“ izolacije za Dravsko banovino

Ljubljana
Ambrožev trg 9
Telefon 31-46

Za čevlje rabite odlično domačo

„GLADYS“

kremo!

Opomba: V koledarju Cank. družbe 1933 bi se moral oglaš. Gladys-krema glasiti tako, kakor je tukaj! S tem popravljamo pomoto. — Uredništvo